

„Co po nas zostanie?” – postawy i rozterki pokolenia Kolumbów

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Marta Piwińska, *Mogliśmy być Rimbaudami*, t. 8, „Teatr” 1970, s. 16.
- Źródło: Sławomir Koper, *Śmierć poety*, [w:] tegoż, *Miłość w Powstaniu Warszawskim*, Warszawa 2013, s. 117.
- Źródło: Lesław M. Bartelski, *Genealogia ocalonych*, Kraków 1963, s. 77–78.
- Źródło: Kazimierz Wyka, *Pokolenia literackie*, Warszawa 1991, s. 149.
- Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, *Żyjemy na dnie ciała*, [w:] *Antologia literatury polskiej*, red. J. Grzybowski, Katowice 2007, s. 774.

- Źródło: Tadeusz Borowski, *Czas pogardy*, [w:] *Kamienny świat*, Warszawa 1976, s. 74.
- Źródło: Lesław M. Bartelski, *Genealogia ocalonych*, Kraków 1963, s. 246.
- Źródło: Maria Dąbrowska, *Fragment odczytu wygłoszonego dla słuchaczy podziemnego kursu Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej*, 1942.
- Źródło: Tadeusz Borowski, *Z dna*, [w:] *Kamienny świat*, Warszawa 1976, s. 194.
- Źródło: Wiktor Woroszyński, *Wstęp*, [w:] T. Borowski, *Utwory zebrane*, Warszawa 1967, s. 16.

„Co po nas zostanie?” – postawy i rozterki pokolenia Kolumbów

Źródło: domena publiczna.

((Marta Piwińska

Mogliśmy być Rimbaudami

Pochłonie nas historia. Młodych, dwudziestoletnich chłopców. Nie będziemy Mochnackimi, Mickiewiczami, Norwidami swojej epoki.

Źródło: Marta Piwińska, *Mogliśmy być Rimbaudami*, t. 8, „Teatr” 1970, s. 16.

– pisał w swoim *Pamiętniku* Andrzej Trzebiński, młody polski poeta, dramaturg i krytyk literacki, który zginął 12 listopada 1943 roku w czasie ulicznej egzekucji. Inni poeci – Krzysztof Kamil Baczyński, Zdzisław Stroiński oraz Tadeusz Gajcy – zginęli w pierwszych dniach powstania warszawskiego. Tadeusz Borowski, w przyszłości autor *Opowiadań obozowych*, od 1943 roku zmagał się z piekłem hitlerowskich obozów koncentracyjnych, których był więźniem. Wszyscy oni należeli do pokolenia Kolumbów, którego postawy, tragiczne doświadczenia oraz związane z nimi rozterki bezpośrednio wpływały na kształt oraz wymowę literatury wojennej.

Twoje cele

- Poznasz postawy oraz rozterki twórców zaliczanych do pokolenia Kolumbów.

- Określisz problematykę wybranych utworów K.K. Baczyńskiego, T. Gajcego, T. Borowskiego.
- Przeanalizujesz utwory przedstawicieli pokolenia Kolumbów, wskazując charakterystyczne dla nich środki artystycznego wyrazu.

Poeci Zdzisław Stroiński, Tadeusz Gajcy, Andrzej Trzebiński zaliczani do pokolenia Kolumbów.

Źródło: domena publiczna.

Pokolenie Kolumbów to określenie, które na stałe weszło do historii literatury dzięki powieści Romana Bratnego *Kolumbowie*. Rocznik 20 wydanej w 1957 r. Stało się też kluczem do interpretacji twórczości artystów urodzonych około roku 1920. Bratny, sam należący do tej generacji, stworzył wielowątkową opowieść o ludziach wkraczających w dorosłe życie w okresie II wojny światowej. Przedstawił tragiczne losy warszawskiej młodzieży ze środowiska inteligenckiego, uczestniczącej w zbrojnej konspiracji antyhitlerowskiej w szeregach Armii Krajowej. Kolejne życia głównych bohaterów tworzą typowe życiorysy pokolenia, które przyszło na świat już w niepodległej Polsce i miało kształcić się, pracować, realizować swoje marzenia i aspiracje. Krzysztof Kamil Baczyński pisał w 1938 roku w liście do koleżanki:

((Sławomir Koper

Śmierć poety

Odwalić maturę, zwiedzić Włochy, Egipt.

Źródło: Sławomir Koper, *Śmierć poety*, [w:] tegoż, *Miłość w Powstaniu Warszawskim*, Warszawa 2013, s. 117.

Wybuch II wojny światowej to symboliczny kres świata, który ci ludzie znali. Wyrazistą cechą twórczości pokolenia Kolumbów jest poczucie, że potężne zewnętrzne siły odebrały

im młodość, zmusiły do przedefiniowania celów, przyjęcia określonej postawy wobec zaistniałej sytuacji:

((Lesław M. Bartelski

Genealogia ocalonych

Wojna nosiła bowiem charakter totalnej, jednostki nie miały żadnego wpływu na nią, front trwał przez całe pięć lat i pięć miesięcy, każdy z przypadków mógł się okazać śmiertelny. Apokaliptyczne wizje [katastrofistów](#) zbladły wobec rzeczywistości, tego nalotu zbrodni i okrucieństwa, gdzie zacierały się granice wrażliwości sumień ludzkich. Świadomość niepewności istnienia, nieustanne zagrożenie było najpowszechniejszym uczuciem, obojętne, czy ktoś dokonał wyboru walki, czy nie. Za wysokim czerwonym murem getta ginęli co godzina ludzie z głodu i chorób zakaźnych, jeśli nie dosięgła ich kula żandarma. Trupy leżały na chodnikach przykryte gazetami, które darł wiatr na strzępy i ciskał nimi po przepełnionych ulicach. [...] Ciężkie warunki życia dawały się wszystkim we znaki, kradzież zamieniała się, niestety, w cnotę narodową. [...] Społeczeństwo ulegało stałej demokratyzacji, równanie przebiegało oczywiście w dół. Listonosz jeździł za bimbrem i rąbanką, świat jego wzruszeń i przeżyć był równie heroiczny co konspiratora, jedna ich ochraniała noc, skala zaś ryzyka w istocie nie była wcale taka odmienna.

Źródło: Lesław M. Bartelski, *Genealogia ocalonych*, Kraków 1963, s. 77–78.

Postawę wyrażającą się w poczuciu odpowiedzialności obywatelskiej i patriotycznej zaszczerpiła generacji Kolumbów przedwojenna szkoła hołdująca wzorcom romantycznego postrzegania powinności wobec ojczyzny. Młodzi, mimo poczucia dziejowej niesprawiedliwości, wzięli na swoje barki ciężar zbrojnego oraz moralnego sprzeciwu wobec okupanta. Wielu z nich zdecydowało się na udział w konspiracji zaraz po klęsce wrześniowej. Równocześnie uczestniczyli w tajnym nauczaniu, byli aktywni twórczo. Jednak ich podstawowym celem stała się walka z okupantem.

Opis doświadczeń i uczuć, oddanie klimatu czasu Apokalipsy spełnionej stało się jednym z największych wyzwań twórców generacji wojny. Założenia poezji skamandrytów, pogardliwie określanych w czasie wojny mianem „pięknoduchów”, nie odpowiadały realiom wojennej rzeczywistości i rozterkom przeżywanym przez młodych ludzi. Związany ze

„Sztuką i Narodem” Andrzej Trzebiński głosił śmierć poezji, opowiadając się za wyższością dramatu, który najlepiej pozwala, w jego opinii, oddać tragiczne doświadczenia.

Poeci poszukiwali sposobu pokazania rozdźwięku między osobistymi pragnieniami a powinnością wobec ojczyzny i narodu, potrzebą miłości a koniecznością zabijania i patrzenia na wszechobecną śmierć. Uciekali przed patosem, dosłownością. Czerpali inspiracje z poezji Józefa Czechowicza, zwracali się w stronę twórczości Cypriana Kamila Norwida, Juliusza Słowackiego i założeń romantycznego mesjanizmu. Wielu, tak jak Baczyński, kreowało w swoich utworach **oniryczne** odległe światy, szukając w nich ucieczki i ukojenia, sposobu na wyrażenie pokoleniowego doświadczenia. Kazimierz Wyka uważa, że:

((Kazimierz Wyka

Pokolenia literackie

Generacja wojenna odrzuciła ostatecznie **katastrofizm**, jej tendencją była walka o oblicze nowego humanizmu, wyłaniającego się z klęski dawnych pojęć, które w zetknięciu z wojennym koszmarem zbankrutowały. [...] Jednym z elementów zespalających odmienne spojrzenia na zagadnienia poezji i wojny był motyw przeznaczenia, **anhelliczny**, dominujący w utworach młodych – wyrzeczenie się ziemi, zgoda na ofiarę z życia, a nawet i więcej – poszukiwanie wielkości w śmierci, która nadchodziła razem z walką.

Źródło: Kazimierz Wyka, *Pokolenia literackie*, Warszawa 1991, s. 149.

Wojna staje się w tych tekstach irracjonalną siłą przypadkowo wybierającą swe ofiary. Krzysztof Kamil Baczyński pisał:

((Krzysztof Kamil Baczyński

Żyjemy na dnie ciała

Żyjemy na dnie ciała. Na samym dnie grozy.
Rzeźbi nas głód cierpliwy i tną białe mrozy.
U okien przystajemy. Noc za oknem czeka
i śmierć się jeży cicho, gdy czuje człowieka.

Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, *Żyjemy na dnie ciała*, [w:] *Antologia literatury polskiej*, red. J. Grzybowski, Katowice 2007, s. 774.

Tadeusz Borowski rozliczał się z idealistycznym pojmowaniem świata w utworze *Czas pogardy*:

((Tadeusz Borowski

Czas pogardy

Spod brwi zmarszczonych boleśnie oczy człowiecze patrzą.
Przeminie żelazny krok, chorągwie dymu się zetlą,
umilknie kobiet pisk i zawodzenie pobitych,
pomniki nasze i bronie, i tarcze pójdą na złom
i ślady zawieje wiatr. Wnuk nasz, z kobiety zrodzony,
zwycięzcy i niewolnika imion zapomni na zawsze.

Źródło: Tadeusz Borowski, *Czas pogardy*, [w:] *Kamienny świat*, Warszawa 1976, s. 74.

Poeta wyraża podstawową rozterkę pokolenia Kolumbów – nawet jeśli potomni zostaną uwolnieni od doświadczenia wojny, to dla niego i jego rówieśników nie ma już nadziei. Nie tylko muszą oni złożyć najwyższą ofiarę, ale także poradzić sobie ze świadomością, że zostanie ona zapomniana, bo takie są prawa historii:

((Lesław M. Bartelski

Genealogia ocalonych

[...] nie było wyboru; został on całkowicie narzucony przez los i historię, można go było przyjąć lub odrzucić, ale to nic nie znaczyło i nic nie zmieniało, gdyż śmierć dosięgała wszystkich jednakowo

Źródło: Lesław M. Bartelski, *Genealogia ocalonych*, Kraków 1963, s. 246.

Przyjęcie postawy aktywnej staje się dla tych młodych ludzi wewnętrznym imperatywem, wyrazem szczerego, realnego sprzeciwu wobec „czasu pogardy”, który podtrzymuje wiarę w wartości stanowiące dla nich wyznacznik człowieczeństwa.

Słownik

anhelliczny

(nawiązanie do postaci Anhellego z dramatu J. Słowackiego) – uosabiający najwyższe wartości duchowe

historiozofia

(gr. *historía* – badanie, informacja, opowiadanie + *sophía* – mądrość) – filozofia historii; ogólne rozważania nad sensem wydarzeń dziejowych, mechanizmami oraz prawami rządzącymi biegiem dziejów, miejscem i rolą jednostki w kształtowaniu historii, a także wzajemnymi relacjami pomiędzy kulturą a historią. Problematyka i ustalenia historiozofii zmieniają się w czasie pod wpływem aktualnych wydarzeń, osiągnięć nauki oraz przemian światopoglądowych

katastrofizm

(gr. *katastrophē* – punkt zwrotny) – prąd artystyczny, szczególnie widoczny w poezji dwudziestolecia międzywojennego, wyrażający się przeczuciem nadchodzącej zagłady, historiozoficznym oraz metafizycznym niepokojem, nawiązaniem do języka symboliki biblijnej

mesjanizm

(gr. *Messias* od aram. *Mêszichā* – pomazaniec) – wiara w przyjście Mesjasza; system idei, według którego zbawienie ludzkości nastąpi po przyjściu Mesjasza; mistyczna wiara w posłannictwo własnego narodu, wybranego przez Boga do wypełnienia zbawczej misji

oniryczny

(gr. *óneiros* – marzenie senne) – dotyczący marzeń sennych, snów

„Sztuka i Naród”

konspiracyjne czasopismo literackie wydawane przez organizację Konfederacja Narodu (KN), redagowane oraz wydawane w latach 1942–1944 w Warszawie przez grupę młodych pisarzy (m.in. A. Trzebiński, T. Gajcy, W. Bojarski)

Prezentacja multimedialna

domena publiczna

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PZgtHel8U>

W roku 1918 Polska odzyskuje niepodległość po 123 latach zaborów:

„Niepodobna oddać tego upojenia, tego szalu radości, jaki ludność polską w tym momencie ogarnął. Po stu dwudziestu latach przysły kordony. Nie ma ich: Wolność!”

Transatlantycki dworzec morski; przy nabrzeżu m/s „Piłsudski”, zdjęcie sprzed 1938 r.
domena publiczna

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PZgtHel8U>

„Niepodległość! Zjednoczenie! Własne państwo! Na zawsze! Chaos? To nic. Będzie dobrze. Wszystko będzie, bo jesteśmy wolni od pijawek, złodziei, rabusiów, od czapki z bączkiem, będziemy sami sobie zarządzili...”

pisał późniejszy premier i minister Jędrzej Moraczewski.

Andrzej Zawada, *Dwudziestolecie międzywojenne*, Wrocław 1998, s. 18–19.

Choć przed Polakami stało trudne zadanie odbudowania z gruzów własnego, demokratycznego i nowoczesnego państwa - radość była ogromna i powszechna.

Uczeń i uczennica gimnazjum ubrani w nowe mundurki podczas lektury książki, 1933
domena publiczna, Narodowe Archiwum Cyfrowe

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PZgtHel8U>

Dwudziestolecie międzywojenne to wyjątkowy okres w historii polskiej kultury. Pełne kawiarnie, liczne ugrupowania poetyckie, literackie eksperymenty, skok cywilizacyjny, w związku z którym w domach pojawiły się radia, na drogach samochody, a ludzie masowo ruszyli do kin, wyznaczały charakter tej epoki.

Wielkie nadzieje pokładano w pierwszym urodzonym w niepodległej Polsce pokoleniu – staranne wykształcenie w duchu nowoczesnego patriotyzmu miało przełożyć się na wkład młodych ludzi w rozwój Polski.

domena publiczna

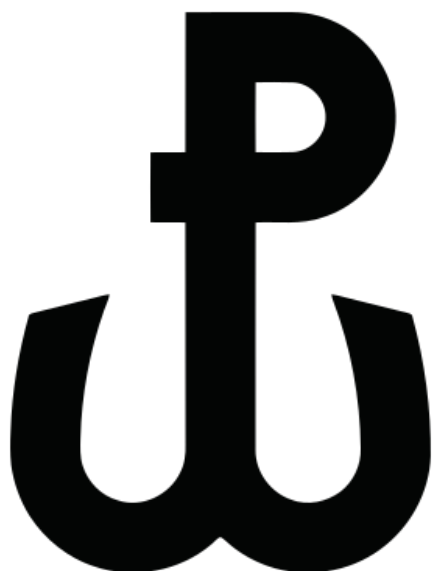
Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PZgtHel8U>

„UWAGA! Uwaga! Przeszedł!
Koma trzy!”
Ktoś biegnie po schodach.
Trzasnęły gdzieś drzwi.
Ze zgietku i wrzawy
Dźwięk jeden wybucha rośnie,
Kołuje jęklowie,
Głos syren - w oktawy
Opada - i wznosi się jęk:
"Ogłaszam alarm dla miasta Warszawy!"

Antoni Słonimski, *Alarm*, [w:] *Antologia literatury polskiej*, red. J. Grzybowski, Katowice 2007, s. 721.

Wybuch II wojny światowej należy rozpatrywać nie tylko w perspektywie klęski militarnej, ale także zagłady wszystkiego, co udało się w Polsce wypracować w ciągu dwudziestu lat niepodległości.

Paweł Kruczyński, Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PZgtHel8U>

Dla większości młodych ludzi wychowanych w Polsce międzywojennej nakaz przyjęcia aktywnej postawy po wybuchu II wojny światowej był jednoznacznie zrozumiały. Zaangażowanie w działania wymierzone przeciwko okupantowi wymagało nie tylko odwagi, ale także wytrwałości i konieczności mierzenia się z własnymi słabościami. Młodzi chcieli jednak walczyć, nie zawsze zdając sobie sprawę z realnego zagrożenia. Także cierpiący na astmę Krzysztof Baczyński, mimo zagrożenia dla zdrowia i życia, zaangażował się w działania konspiracyjne.

W myśl przyświecającej Szarym Szeregom maksymy: „dziś, jutro, pojutrze” młodzi ludzie kształcili się dla dobra przyszłej, wolnej Polski, brali udział w konspiracyjnym życiu kulturalnym, przeżywali swoją młodość:

„Świadomość tego, że śmierć może przyjść każdego dnia, dodawała młodym tej dziwnej energii, której wyrazem była nie tylko brawura w akcjach bojowych, ale chęć doświadczania wszystkiego jak najmocniej, jak najintensywniej. Bo przecież ma się może tylko tę jedną szansę”.

Lesław M. Bartelski, *Genealogia ocalonych*, Kraków 1963, s. 216.

CC 0

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PZgtHel8U>

Pokolenie Kolumbów musiało zweryfikować wielkie idee, w duchu których było wychowywane. W czasie wojny ślepa wiara w zwycięstwo dobra i bezwzględny nakaz poświęcenia się często zniekształcały nie tylko wyobraźnię, ale także życie. Młodzi ludzie wchodzący dopiero w dorosłość, kształtujący swój system wartości, chcący rozwijać się, kochać i być kochanymi zostali postawieni w sytuacji bez wyboru.

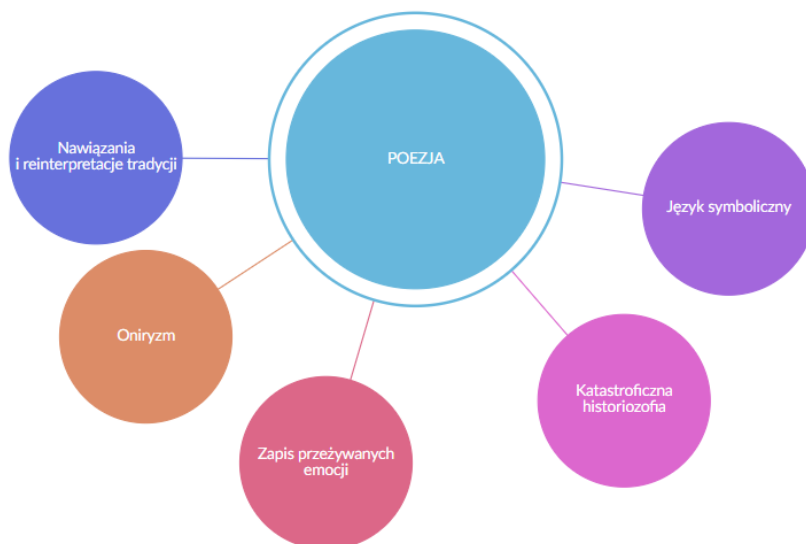
Walka z okupantem, ciągłe zagrożenie niosły konieczność poradzenia sobie ze świadomością własnej śmiertelności:

„Których nam nikt nie wynagrodzi
i których nic nam nie zastąpi,
lata - ojczyzna złej młodości,
trudnej starości dniu narodzin”

Krzysztof Kamil Baczyński, *Których nikt nam nie wynagrodzi*, [w:] *Antologia literatury polskiej*, red. J. Grzybowski, Katowice 2007, s. 777.

pisał Krzysztof Kamil Baczyński w jednym ze swoich wierszy.

Pojawiały się pytania o sens ponoszonej ofiary, trudności z akceptacją przemocy, którą trzeba było odpowiadać na działania okupanta. Wielką rozterką młodych ludzi było także to, jak oddać, opisać te mroczne dni, w których przyszło im żyć i dojrzewać, aby nie popaść z fałszywej nuty, nie szafować zbędnym patosem.

Englishsquare.pl sp. z o.o., CC BY-SA 3.0

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PZgtHel8U>

Poezja twórców należących do pokolenia Kolumbów charakteryzuje się bogactwem nawiązań oraz reinterpretacji tradycji przede wszystkim romantycznej. W wierszach poetów tej generacji mamy do czynienia z językiem symboli, oniryzmem, katastroficzną historiozofią, szczególnie przeżywanymi emocjami, takimi jak miłość i obawa przed śmiercią.

Polecenie 1

Stwórz graficzną mapę uczuć i emocji, których mogli doświadczać młodzi ludzie przeżywający wydarzenia wskazane w prezentacji.

- Uczucia i emocje

-
-
-
-
-

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz w tabeli Prawda, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub Fałsz – jeśli jest fałszywe.

	prawda	fałsz
Poeci będący przedstawicielami pokolenia Kolumbów w swoich utworach nawiązywali do twórczości skamandrytów.	☐	☐
Przedstawiciele pokolenia Kolumbów reinterpretowali w swoich wierszach m.in. tradycję romantyczną oraz charakterystyczne dla niej podejście do problematyki śmierci.	☐	☐
Symboliczny język, którym posługiwali się poeci czasu wojny i okupacji, pełnił przede wszystkim funkcję estetyczną.	☐	☐
Jednym z najważniejszych motywów pojawiających się w poezji czasu wojny i okupacji jest motyw przeznaczenia.	☐	☐

Przeczytaj fragment odczytu Marii Dąbrowskiej wygłoszonego w 1942 roku dla słuchaczy podziemnego kursu Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej. Wskaż tezę oraz dwa argumenty potwierdzające jej słuszność. Nie cytuj.

((Maria Dąbrowska

***Fragment odczytu wygłoszonego dla słuchaczy
podziemnego kursu Państwowego Instytutu Sztuki
Teatralnej***

Nasza jednak historia upływa wśród zbyt już przebranej miary huraganów dziejowych, czyniących z Polski według słów Mickiewicza istną ojczyznę wariatów, które za często wywracały całą naszą cywilizację, skazując nas na wieczne odbudowywanie się z gruzów. W takich warunkach i uzdolnienia społeczno-wychowawcze, wciąż rugowane z właściwego sobie praktycznego pola działania, chronią się w to, co zdaje się być mniej podlegające zniszczeniu, chronią się w słowo i wyżywają w słowie raczej niż w czynie. W takich warunkach, gdy trwa nieustannie „inter arma”, w którym, jak wiadomo, „muzy milczą”, literatura piękna staje się samorzutnie, bez żadnego nakazu państwowego, „zamówieniem społecznym”, służącym dosłownie i wyłącznie ogólnej mobilizacji sił scalających i naprawiających wciąż napastowane lub niszczone podstawowe składniki narodowego bytu. Wprzęgą się ją do tych celów, zapominając o jej autonomicznych prawach, na mocy których oddziaływa ona pozytywnie w swoisty sposób, różny od bezpośredniego moralizowania i nauczania.

Źródło: Maria Dąbrowska, *Fragment odczytu wygłoszonego dla słuchaczy podziemnego kursu Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej*, 1942.

Teza:

Argument pierwszy:

Argument drugi:

Oceń prawdziwość zdań dotyczących fragmentu utworu Tadeusza Gajcego *Z dna*. Zaznacz w tabeli P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F - jeśli jest fałszywe.

((Tadeusz Borowski

Z dna

Zmiłuj się, zmiłuj,
błogostaw,
broń ostrzoną o gniew i zachwyt
obdarz siłą,
obdarz.

Gdy twarzami zwróceni na zachód,
krwią znaczymy swe drogi we wrzosach -
Bogarodzico łagodna,
Boże liryczny i wolny,
wysłuchaj naszej nowenny
z dna
wojny.

Wysokopienny,
zamyślony,
niech się otworzy
łaski promyk.
[...]

Źródło: Tadeusz Borowski, *Z dna*, [w:] *Kamienny świat*, Warszawa 1976, s. 194.

	Prawda	Fałsz
Wiersz ma postać rozbudowanej apostrofy sformułowanej na wzór litanii.	☐	☐
Utwór <i>Z dna</i> należy zaliczyć do typu liryki pośredniej.	☐	☐

	Prawda	Fałsz
W utworze pojawiają się wyraźne nawiązania do pochodzącej z epoki średniowiecza <i>Bogurodzicy</i> .	☐	☐
Układ wersyfikacyjny ma nadawać utworowi rytm modlitwy.	☐	☐

Przeczytaj wiersze: *Pieśń* Tadeusza Borowskiego oraz *Pokolenie* Krzysztofa Kamila Baczyńskiego. Określ, jaka teza historyzoficzna dotycząca losu pokolenia Kolumbów jest czytelna w obu utworach. Zacytuj odpowiednie fragmenty tekstów.

Tadeusz Borowski

Pieśń

Krzysztof Kamil Baczyński

Pokolenie

Nad nami noc. W obliczu gwiazd
ogłuchłych od bitewnych krzyków
jakiż zwycięzców przyszły czas
i nas odpomni, niewolników?
Pustynię, step i morza twarz
mijamy, depcząc, grzmi karabin,
zwycięzców krzyk, helotów marsz
i głodny tłum cyrkowych zabaw.

Wołanie, śpiew, pariasów wiara,
łopoce wiatrem wrogi znak,
krojony talar, łokieć miara
i chodzą ciągle szale wag.

Niepróżno stopa depce kamień
niepróżno tarcz dźwigamy, broń,
wznosimy czoło, prężne ramię
i ukrwawiamy w boju dłoń.

Niepróżno w piersi ciecze krew,
poblądłe usta, skrzepłe twarze,
wołanie znów, pariasów śpiew
i kupiec towar będzie ważył.

Wiatr drzewa spienia. Ziemia dojrzała.
Kłosa brzuch ciężki w górę unoszą
i tylko chmury - palcom czy włosom
podobne - suną drapieżnie w mrok.

Ziemia owoców pełna po brzegi
kipi sytością jak wielka misa.
Tylko ze świerków na polu zwisa
głowa obcięta strasząc jak krzyk.

Kwiaty to krople miodu - tryskają
ściśnięte ziemią, co tak nabrzmiała,
pod tym jak korzeń skręcone ciała,
żywcem wtłoczone pod ciemny strop.

Ogromne nieba suną z warkotem.
Ludzie w snach ciężkich jak w klatkach
krzyczą.

Usta ściśnięte mamy, twarz wilczą,
czuwając w dzień, słuchając w noc.

Pod ziemią drżą strumyki - słyszać -
Krew tak nabiera w żyłach milczenia,

Nad nami noc. Goreją gwiazdy,
dławiący, trupi nieba fiolet.
Zostanie po nas złom żelazny,
i głuchy, drwiący śmiech pokoleń!

ciągną korzenie krew, z liści pada
rosa czerwona. I przestrzeń wzdycha.

Nas nauczono. Nie ma litości.
Po nocach śni się brat, który zginął,
któremu oczy żywcem wykłuto,
Któremu kości kijem złamano,
i drąży ciężko bolesne dłuto,
nadyma oczy jak bąble - krew.

Nas nauczono. Nie ma sumienia.
W jamach żyjemy strachem zaryci,
w grozie drążymy mroczne miłości,
własne posągi - źli troglodyci.

Nas nauczono. Nie ma miłości.
Jakże nam jeszcze uciekać w mrok
przed żaglem nozdrzy wężących nas,
przed siecią wzdętą kijów i rąk,
kiedy nie wrócą matki ni dzieci
w pustego serca rozpruty strąk.

Nas nauczono. Trzeba zapomnieć,
żeby nie umrzeć rojąc to wszystko.
Wstajemy nocą. Ciemno jest, ślisko.
Szukamy serca - bierzemy w rękę,
nasłuchujemy: wygaśnie męka,
ale zostanie kamień - tak - głąz.

I tak staniemy na wozach, czołgach,
na samolotach, na rumowisku,

.

gdzie po nas wąż się ciszy przeczołga,
gdzie zimny potop omyje nas,
nie wiedząc: stoi czy płynie czas.
Jak obce miasta z głębin kopane,
popielejące ludzkie pokłady
na wznak leżące, stojące wzwyż,
nie wiedząc, czy my karty iliady
rzeźbione ogniem w błyszczącym złocie,
czy nam postawią, z litości chociaż,
nad grobem krzyż.

22 VI 43 r.

	Pokolenie	Pieśń
TEZA HISTORIOZOFICZNA		
FRAGMENTY UZASADNIAJĄCE TEZĘ		

Ćwiczenie 6

Wybierz spośród podanych określeń te, które równocześnie można odnieść do *Pokolenia* Krzysztofa Kamila Baczyńskiego i *Pieśni* Tadeusza Borowskiego.

☐ katastrofizm

☐ profetyzm

☐ witalizm

☐ tyrteizm

☐ oniryzm

Ćwiczenie 7

Połącz przykłady pochodzące z wiersza Tadeusza Borowskiego pt. *Pieśń* z właściwymi nazwami środków artystycznego wyrazu.

METAFORA

wołanie znów

pariasów śpiew

depcząc

śpiew

Pustynię

poblądłe usta

step i morza twarz

kupiec towar będzie ważył

mijamy

grzmi karabin

pariasów wiara

skrzepłe twarze

Wołanie

ENUMERACJA

INWERSJA

Ćwiczenie 8

Zapoznaj się z wypowiedzią Wiktora Woroszylskiego dotyczącą wiersza Tadeusza Borowskiego *Pieśń*. W kontekście tej wypowiedzi określ postawę podmiotu lirycznego.

((Wiktor Woroszylski

Wstęp

Jest to wypowiedź tym tragiczniejsza, że w stosunku do wielu rówieśników Borowskiego, nie pozbawiona elementów prawdy. Istotnie, cóż pozostało po tych poległych w walce, której cele, nie tak szlachetne, jak sądzili, ukrywano przed nimi? »Złom żelazny« i nie drwina może, ale żal i świadomość, że to nie miało sensu, że ich młode życie szło na marne.

Źródło: Wiktor Woroszylski, *Wstęp*, [w:] T. Borowski, *Utwory zebrane*, Warszawa 1967, s. 16.

Ćwiczenie 9

Sformułuj dwa argumenty świadczące o tym, że wiersz Tadeusza Borowskiego *Pieśń* oraz utwór Krzysztofa Kamila Baczyńskiego *Pokolenie* mogą zostać uznane za manifesty pokolenia Kolumbów. Odnieś się do treści i sposobów wypowiedzi podmiotów lirycznych obu wierszy.

Argument odnoszący się do tego, co podmiot liryczny mówi

Argument odnoszący się do tego, w jaki sposób podmiot liryczny się wypowiada

Praca domowa

Napisz krótką notatkę (50–100 słów) na temat tego, w jaki sposób współcześni młodzi ludzie oceniają postawy oraz poświęcenie pokolenia Kolumbów. Weź pod uwagę takie elementy, jak:

- różnice w wychowaniu,
- światopogląd,
- rozumienie patriotyzmu.

Dla nauczyciela

Autor: Bożena Święch

Przedmiot: język polski

Temat: „Co po nas zostanie?”- postawy i rozterki pokolenia Kolumbów.

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki.

II Kształcenie językowe

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca.

Zakres rozszerzony

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

3) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;

4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różne konteksty.

Kształtowane kompetencje kluczowe

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- Poznaje postawy oraz rozterki twórców pokolenia Kolumbów.
- Formułuje argumenty uzasadniające tezę.
- Rozpoznaje w wierszach Kolumbów środki artystycznego wyrazu.
- Wskazuje w wierszach *Pieśń* Tadeusza Borowskiego oraz Pokolenie Krzysztofa Kamila Baczyńskiego cechy manifestu pokoleniowego.
- Definiuje pojęcia związane z tematem lekcji.

Strategie nauczania

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania

- metoda pogładowa;
- rozmowa kontrolowana;
- metoda ćwiczeń przedmiotowych;
- praca z tekstami poetyckimi.

Formy zajęć

- praca indywidualna;

- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego;
- analizowanie tekstów;
- samokształcenie.

Środki dydaktyczne

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica/ kartka papieru, pisak/kreda;
- karta pracy.

Przebieg zajęć

Faza wstępna

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy/rozdaje uczniom wydrukowane reprodukcje rysunku Krzysztofa Kamila Baczyńskiego pt. *Pokolenie* i prosi o interpretację sceny ukazanej przez autora.

2. Uczniowie określają temat rysunku i sposób jego ujęcia. Przykładowo:

- młodzi ludzie przed lustrem;
- symbolika odbicia w lustrze,
- swobodne pozy, fryzury, gesty młodych mężczyzn przed lustrem,
- równy szereg, w którym ustawione są odbicia w lustrze,
- hełmy, czaszki, ślady po kulach, mundury- znaki wojny i śmierci.

3. Nauczyciel podsumowuje uczniowskie wypowiedzi i podaje cel oraz temat lekcji.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel odczytuje głośno cytaty z listu Krzysztofa Kamila Baczyńskiego napisanego w 1938 roku do koleżanki: *Odwalić maturę, zwiedzić Włochy, Egipt*.

2. Nauczyciel prosi, aby uczniowie na podstawie rysunku i cytatu nazwali potrzeby życiowe młodych, którzy urodzili się w wolnej Polsce.

3. Uczniowie czytają zamieszczone w e- materiale cytaty z wypowiedzi Lesława Bartelskiego i Kazimierza Wyki i na ich podstawie redagują wstępną definicję pokolenia Kolumbów.

W definicji uwzględniają:

- genezę nazwy pokolenia,
- charakterystykę okresu ich życia przed wybuchem wojny,

- wpływ wojny na losy pokolenia,
- odwołania do biografii konkretnych twórców należących do Kolumbów..

4. Wybrani uczniowie głośno odczytują swoją wstępną definicję.

5. Nauczyciel proponuje uczniom zapoznanie się z animacją zamieszczoną w e- materiale i wysłuchanie komentarza czytanego przez lektora. Każdy uczeń wybiera z multimedium trzy elementy, którymi uzupełnia swoją wstępną definicję Kolumbów. Przykładowo:

- z pokoleniem urodzonym w wolnej Polsce wiązano liczne nadzieje,
- przyszli na świat w czasie wolności,
- stali się świadkami i ofiarami zagłady,
- przeżywali swoją młodość w przeświadczeniu, że śmierć może przyjść każdego dnia,
- w swojej twórczości reinterpreterowali romantyczną tradycję.

6. Nauczyciel prosi, aby dwaj wybrani uczniowie głośno odczytali *Pieśń* Tadeusza Borowskiego i *Pokolenie* Krzysztofa Kamila Baczyńskiego. Po wysłuchaniu wierszy uczniowie wypełniają kartę pracy (wzór w e-materiale). Uczniowie:

- przypominają, czym jest historiozofia (korzystają ze słownika w e- materiale),
- ustalają tezę historiozoficzną w wierszach i dobierają cytaty, które służą jej uzasadnieniu,
- wskazują środki artystycznego wyrazu służące podkreśleniu tragizmu pokolenia,
- konfrontują efekty swojej pracy z realizacją zaproponowaną w e-materiale.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel proponuje, aby każdy uczeń ponownie zredagował definicję pokolenia Kolumbów i uwzględnił w niej te cechy generacji, które poznał w czasie lekcji.

2. Odczytanie kilku definicji i porównanie ich z definicjami zredagowanymi na początku zajęć stanowi formę ewaluacji.

Zadanie domowe

Nauczyciel formułuje na podstawie e-materiałów polecenie pracy domowej do wyboru.

1. Przeczytaj uważnie treść odczytu, w którym Maria Dąbrowska wypowiedziała się na temat roli poezji w polskiej historii. Rozpoznaj tezę i dwa popierające ją argumenty.

“ Nasza jednak historia upływa wśród zbyt już przebranej miary huraganów dziejowych, czyniących z Polski według słów Mickiewicza istną ojczyznę wariatów, które za często wywracały całą naszą cywilizację, skazując nas na wieczne odbudowywanie się z gruzów.

W takich warunkach i uzdolnienia społeczno-wychowawcze, wciąż rugowane z właściwego sobie praktycznego pola działania, chronią się w to, co zdaje się być mniej podlegające zniszczeniu, chronią się w słowo i wyżywają w słowie raczej niż w czynie. W takich warunkach, gdy trwa nieustannie „inter arma”, w którym, jak wiadomo, „muzy milczą”, literatura piękna staje się samorzutnie, bez żadnego nakazu państwowego, „zamówieniem społecznym”, służącym dosłownie i wyłącznie ogólnej mobilizacji sił scalających i naprawiających wciąż napastowane lub niszczone podstawowe składniki narodowego bytu. Wprzęga się ją do tych celów, zapominając o jej autonomicznych prawach, na mocy których oddziaływa ona pozytywnie w swoisty sposób, różny od bezpośredniego moralizowania i nauczania.

2. Zredaguj wypowiedź argumentacyjną, w której udowodnisz, że tragizm generacyjny Konradów i Kolumbów ma cechy wspólne. Odwołaj się do wybranych utworów literackich.

Wypowiedź powinna liczyć co najmniej 300 słów.

Materiały pomocnicze

Wiesław Budzyński, *Warszawa Baczyńskiego*, Warszawa, 2004 r.

Wiesław Budzyński, *Taniec z Baczyńskim: historia miłości Barbary i Krzysztofa Baczyńskich*, Poznań, 2001 r.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

W fazie realizacyjnej lekcji należy wykorzystać prezentację multimedialną i nagrany komentarz lektora. Multimedium można też wykorzystać w czasie lekcji dotyczącej analizy tragizmu generacji Konradów.